

Ha kérdez, itt megpróbálok válaszolni:

4. *Válasz XY (nem szeretne nevével és véleményével a nyilvánosság elé lépni),
Dal a semmiből című regényem értékelésére:*

Kedves XY!

Épp csak elolvastam a véleményét s máris válaszolok, mert így szeretem, így szoktam, így lehet az ember nagyjából életszerű, hathat úgy az írott szöveg, mintha beszélgetnénk. Szóban sem ismételné el nekem (...) a benyomásait kétszer vagy háromszor. Majd később átolvasom újra. Így persze nem tételes reakcióim lesznek, inkább egy általános, de az nem baj. Az iskolában a lányok felelnek tételesen.

Köszönöm a türelmét, a kitartását, hogy egy nem jegyzett szerző mellett le tudta cövekelni magát s a műre bízta, mit gondoljon az írásról is, meg a létrehozójáról is. Nem mindenki képes rá.

Itt nem tudok, nem is akarok túl hosszú lenni, olyan ez, mint mikor a mostani háborúról kérdezik a véleményem – én ugye hosszan éltem a Szovjetunióban, orosz a feleségem, feltételezik, és nem alaptalanul, hogy nagyobb a rálátásom erre a pokolra az átlagnál –, többeknek mondtam ilyenkor, három szóban tudom összefoglalni, vagy ülünk le és beszélhetünk róla fél napot. A kettő között nincs értelme belekezdeni.

Egészen messziről kellene indítsak, élményektől, költészettől – ami nem egy szájbarágós műfaj lábjegyzetekkel –, irodalmon kívüli foglalkozásaimon át a kánonból való kimaradásomig, a szerzői kiadásokig, a kátyús útig, amit jártam, járok, a magyar irodalomról alkotott véleményemig, egészen addig, miért kizárólag a művet tekintem mérvadónak és miért teszek magasról minden másra. Haverokra, kapcsolatokra, kiadókra, bevett szerkezeti elemekre, segítségre, sőt, jó értelemben még magára az olvasóra is, akinek cseppet sem befolyásol a véleménye, véletlenül sem szeretném kiszolgáltatni, találjon meg magának, ha bír. Ha nem, olvasson mást. Ilyen módon szolgálom mégis kizárólag őt, az olvasót.

De nem innen indítok. Onnan indítok, ahol befejeznem kellene, és nyilván be is fejezem majd. Sokan vagyunk, akik nehezen éljük meg a boldogságot. Akik elherdáljuk magunkat. Ki miben. Akik magamutogatón várjuk a gyönyört, a szépet, és nem vesszük észre, amikor szolidan mellénk telepszik. Akik lenézzük azt, aki majd később megment minket. Akik hányódunk tehetetlenül, hagyjuk, elmúljanak fölöttünk a napok. Akik Tarajok vagyunk, vagy valami olyasmik. Régóta figyeltem az egyik volt gimnáziumi osztálytársam tönkremenetelét, mert tipikusnak láttam. Nos, így sikerült összefoglalnom. Benne magammal, ezt (...) jól vette észre. A szerkezet, ami azért létezik, még ha nem is feltűnően, engem is hordoz. Viszont az alapfigura egy tőlem sok mindenben különböző volt osztálytársam, aki most az egyik nagyvárosunk szociális otthonában fekszik vakon és láb nélkül, ahogy a regényben megjelenik. Elolvasta. Pontosabban a hangoskönyv változatot hallgatta végig. Tetszett neki, azt mondta, okés.

Még egyszer nagyon köszönöm a sorait. Kicsit röstellem is a szövegben maradt helyesírási, meglehet, nyelvi hibáim, hát, ilyen lett, a saját kiadásom, nem futotta külön lektorra. Igyekeztem, ami tőlem tellett.

Nagyon örülök, hogy találkoztunk a múltkor, Kecskeméten. Hála "Szemérmetes Erzsóknak". A legjobbakat kívánom Önnek, őrizze meg szemében a fényt még sokáig.

Lehoczki Károly

3. "Öreganyám", a Püünkösdi körmenet című versemmel kapcsolatban:

Figyelek én, olvaslak én, de nem értelek én (kicsi vagyok én, hiába állok székre, akkor se értem). Nem tudok mit kezdeni a verseiddel, mert a klasszikus emlőkről nem vagyok képes leválni. Most például az a bajom, hogy nem tudom kibogozni, kinek/kihez beszélsz: néha magadhoz, néha a szerelmedhez, néha a lelkedhez, néha meg csak úgy, általában.

A válaszom:

No, nézzük, Öreganyám, hogy néz ki a vers, ami ugyan semennyire sem bonyolult, csak éppen nem $2*2=4$.

Nem szoktam így önmagamot elemezni. Szoktam? Úgy olvasd, hogy meglehet, ez a legelső alkalom.

Cirka a nyolcvanas évek közepén írtam, úgy harmincöt éve, de azért emlékszem a helyzetre. Harmincéves voltam nagyjából.

Ez egy fontos vers. Innentől kicsit másként kezdtem írni, mint korábban és meglehetősen hosszan írtam e megváltozott módon. Valamennyire ars poétikus is, vagy legalábbis hitet tesz a költészetem mellett, felvállalva azt jóban és rosszban. Nem véletlenül választottam neked éppen a költészet napjára.

Püünkösdi körmenet

*Megérik már a gyűlölet
fehér akác ruhában,*

A világ álságos. Gyakran mutatja pont az ellenkezőjét, mint ami a lényege. Júdás is csókkal árulta el Jézust. Ünnepek mutatja magát a gyűlölet, ami ráadásul valamennyire tényleg ünnepel is, mert semmi sem egynemű a világon, olyan, mint a hasadt elme, egyszerre valami, meg annak az ellentettje. Máshol is használom ezt a gondolatot, pl.: "gyilkol is, ki megérlel".

*püünkösdi rózsás szívem
patyolat-gyászos körmenet.*

Fiatal, lelkes szívem ünnepli ezt az ünnepet, de érti a mélyebb lényegét, látja az ámulást és gyászolja azt, meg az elkövetőt. Együtt körmenetezik önnön elárult önmaga fölött, mintha Püünkösdkor a felvonulók között járna, akik Jézust ünneplik, holott nemrég még keresztre feszítették.

*Dallal átkoz most aki várt,
ölelt, hogy megtagadjon.*

Ugyanaz, mint az előző versszak első két sora, annak a kibontása. Dalolva, álcában tagad meg aki korábban várt, ölelt.

*Bimbós tavaszi szívem
tékozlásán kifakadjon.*

Én, aki látom a rejtett ámulást, én, a fiatal, az érző, a lelkes, mondhatni szerelmes, ne foglalkozzam az ellenem elkövetett bűnnel, tegyem a dolgom, mint tavasszal a virág: ha itt az idő, kibomlik. Nagyon lényeges itt a "kifakadjon" használata, ami egyszerre hordozza a kibomlás, no meg a keserűség (fájdalmában kifakad, sírásra fakad) jelentését.

*Ezüst tincset hullajtva
vállamra könnyét ejtse,
dicsérje szagos ünnepem,
gyümölcsöm, hites énekem,*

Az ezüst tincs egyszerre szőkeség de meg egy kicsit áthallás a tavaszi fényességre, virágokra, ezen kívül nagyon konkrét: szeressen engem az, aki megtagadott az én ünnepemben, szeressen együtt a dalommal, ami lényegem lényege.

*kendőjét lobogtassa,
édes fiának szólítson,
cicomás szökésemben
gyalázat ne szomorítson.*

Az előző tartalom folytatása. Cicomás szökésem a hétköznapoktól való távolodásom, és egyben távolodásom az engem ünnepelve elárulótól, távolodásom valahová, ahol csak a versem van, tisztán, érintetlenül. És én ott hadd lehessen békében, hát úgy engedjen el, ahogy az hozzánk méltó, az elszenvedett gyalázat engem ott ne szomorítson.

*Kántálok fodrozó szájjal,
virágos, szent fohással,
fehér akác ruhában,
május szorongó havában.*

Ez pedig az ars poétikus rész. Teszem a dolgom minden körülmény között, ha "rongyosra" is beszélem a számat. Ha százszor elárulnak is. Teszem ezt egyszerre ünnepelve és gyászban, szent hittel, de tudva, hogy az ámulás nem múlik el soha. Tudva, ahogy azt május is tudja, elhullik, amit teremtett, szorong miatta, mégis teszi, amit neki tennie kell, életre kelti mindazt, ami majd menthetetlenül kimúlik. Erről egy másik versem idézem itt:

Májusi erőszak

Még el sem nyíltak mind az orgonák,
lövell a tűz az égi rőt kohóból.
Serceg a föld, belényalint a láng,

rémült rigók rikoitoznak s e vad riadótól
felvert szatír feszül lombos öltre.
A völgy vonaglik ifjún és buján,

feltárul szemérme bársony szúzi zöldje.
Vergődik, de boldog, reszket íze, tagja.
Miért a kéj, a láz, ha önnön forró magja
gyümölcsét e martalóc örökké elragadja?

Hát, szervusz, vizibusz, Öreganyám! Látod, mit meg nem teszek a megmentésedért!
Puszi,
Lehoczki Károly

2. Ildikó:

"Egy fura dolgot kérek. Elmondanád a véleményed a csatolt versekről? Kíváncsi vagyok, hogy szakértő szemmel, fejjel mit szólsz ehhez a verscsokorhoz. Részleteket azért nem árulok el, kérdéseket azért nem teszek fel, hogy ne befolyásoljalak abban, amit mondasz. Ahogy leírtam, rájöttem, hülyeség. Téged nem befolyásol más véleménye. El is küldhetsz a fenébe."

Hali!

Néha varrok. Pontosabban mindig én varrom meg a holmim, ha kell, nem szoktam megkérni rá Nyinát.

Nagy és többszörös öltésekkel csinálom, zsákvarró tűvel. Elég rondán néz ki a cucc utána, viszont meglehetősen erős, inkább szakad el az anyag mellette, mintsem a varrás foszlana szét.

Parasztkodni, kőműveskedni, polcot eszkábálni, villanyt szerelni, autót javítani, főzni, stb. ugyanilyen, kicsit kőkorszaki módon szoktam.

Sutácskán, de becsületesen, őszintén és sosem fáradok bele.

Hogy hogyan írok verset vagy más? Nem tudom, mindenesetre míg az összes tevékenységem kocsmastílusban is képes vagyok művelni, amikor írok, kiutálok magam körül mindenkit.

Szóval, a franc tudja, mihez van nekem jogom, de annyihoz talán mindenképp, hogy elmondjam, ahogy ezeket a verseket olvasom tisztára úgy érzek, mint amikor a kész varrásomra rápillantok.

Puszillak,
Lehoczki Károly

1. Éva:

"Kérem, ne vegye zaklatásnak, de szeretném, ha elolvasná egyik versemet. Bár tudom, nem mondhatom magam költőnek, sem tehetségesnek, mégis szeretném Önnel egyik versemet elküldeni. Nagyon megtisztelne azzal, hogy elolvassa és véleményt írna róla. Kérem szépen!"

Kedves Éva!

A művészetek alapelve az őszinteség, az, hogy a mű minden tekintetben hiteles legyen. E hitelesség rendkívül sokrétű, egy egész világot foglal magába. Többek között azt a fajta szavahihetőséget is, amire Ön valószínűleg elsőként gondol, a cselekmény igaz voltára, megtörtént, vagy megtörténhetett volna, azon a szerző készakarva nem ferdített el semmit, ötlete eredeti forrásból fakad, nem lopott, nem utánérzés vagy plágium és véleménye a történettel kapcsolatban valóban az, amit a műben átadott.

Igen, a hitelesség ezt is jelenti. S ezen túl még ezer más.

Jelenti, például, hogy nyelvileg a mű a lehető legstabilabb legyen. Valahol az agyunk hátuljában kételkedni szoktunk az olyan írások igazságtartalmában, amelyek komoly

mondatszerkesztési, helyesírási hibákat tartalmaznak. Legkiválóbb íróink is ejtenek persze olyan hibát, melyet egy mezei korrektor is kapásból észrevesz és kijavít, de azért ezekből a hibákból mégsem fordul elő náluk annyi, ami már a mű élvezetét tenné lehetetlenné, vagy értelmezésbeli bizonytalanságot okozna.

Jelenti a hitelesség azt is, hogy a felhasznált művészi eszközök a legtökéletesebben szolgálják a művet, nem hiányosak és nem csüngenek sallangként. A jelzők, a hasonlatok, a megszemélyesítések találóak, nem keltenek a képzeletünkben diszharmóniát, olyan zavart, amit talán nem is tudatosítunk, de érezzük, hogy valami nincs rendben. A képek harmonikus egységet alkotnak, nem ellentétei egymásnak.

Jelenti azt is, hogy a mesterségbeli eszközöket kellő biztonsággal kezeli a szerző, a ritmus, a rím, a tagolás, a szóhasználat, a szerkesztés nem kihívóan, hanem könnyedén, nemes, precíz, szinte észrevehetetlen egyszerűséggel formázza a mondanivalót.

Jelenti azt, hogy a mű nem ütközik durván az éppen aktuális közízlés normáiba. Közízlés, -hmm. Sajnos figyelemmel kell lenni a szerzői szabadság határaitra is, bár egyáltalán nincs szó arról, hogy azt a bizonyos közízlést gátlástalanul ki kellene szolgálni.

Még sokáig folytathatnám. Summa summárum az én véleményem szerint a hitelesség az egyedüli és mindenható feltétele, alaptulajdonsága a műnek és ebbe a fogalomba az égvilágon minden belefér.

Nézzük a költeményét. A témaválasztásra, a verselés megválasztására, a terjedelemre, belső összefüggésekre, egyéb globális elemekre most nem térek, nem térhetek ki. Nézzük csak az első versszakot. Korántsem biztos, hogy abban is teljes leszek.

Sötétbe borul a csillagos ég
Egy halvány hang kiállt: Elég!
S a vízhang újra játssza dallamát
És ez a hang szíveket késként vág át

Az abszolút felszín:

„kiállt” Ez a kiáll ige egyes szám harmadik személyének múlt ideje, azaz tegnap kiállt a ház elé szétnézni. Amire Éva gondolt: kiállt.

„vízhang” Ilyen nem létezik, vagy kicsit erőltetett, a víznek a hangja hasonló formában, mint a géphang, madárhang. A versben nyilván visszhangot szeretett volna írni.

„újra játssza” Az újra játssza, és az újrajátssza között lényeges jelentésbeli különbség van. A színház tízéves szünet után újra játssza a darabot. A CD lejátszó igény szerint végtelenszer újrajátssza a feltett lemezt. Véleményem szerint a versben az egybeírt forma a helyénvaló.

Kicsit furcsállom, hogy minden sor nagybetűvel kezdődik. Ez ma már nem szokás. Középre rendez. Van konkrét célja vele?

Picit a felszín alatt:

Az első sor, miként a többi is, kissé közhelyes. Nem maga a kép, a kép örök; mint a szerelem, a halál, úgy a természet, s benne az éjszaka ábrázolása is állandó témája a költészetnek. A megfogalmazás lapos kissé. Ráadásul rögtön az elején gyanút kelt, bizalmatlanságot, mert éppen a fent említett hitelességnek van híján. Amikor az ég csillagos, általában már sötét. Nem sötétedik tovább. Leszámítva néhány perc szürkületet. Vagy holdfényes éjszakát, amikor hirtelen elborul és töksötét lesz. Egyébként, az esetek döntő többségében, az Ön által leírt kép

nem igaz. Ezen persze senki nem gondolkodik el a vers olvasásakor ennyire konkrétan, de higgye el, az agyunk kolosszális háttérmunkát végez minden beérkező információval és iszonyatos pörgésének eredménye jelen esetben egy enyhe kétely lesz a leírtakkal szemben.

A második sor önmagában akár meg is felelhetne, leszámítva a már említett „kiállt” tévedést, bár a „halvány hang” nem igazán illik az „Elég!” felkiáltáshoz, megint a hitelesség kérdőjeleződik meg, még szelíd, halk szavú emberek is, ha kikelnek magukból és ilyen tömören szakad ki belőlük az indulat, bizony meglehetősen éles, fájdalmas hangot képesek hallatni.

A harmadik sor a versszak keresztje. Itt végképp eldőlt, hogy a versszak rossz. A már említett „vízhang” és „újra játssza” hibán túl olyan mértékű jelentésbeli, a helyzethez nem illő összeférhetetlenség keletkezik a „dallam”, a „játszani” szavak hangulata, értelme és a második sorban elhangzott indulatos felkiáltás között, amit az agy semmilyen módon sem tud hitelesíteni, tiltakozik és abban a szent pillanatban, hogy elolvastuk, kiköpi: Ez így nem jó. Egy „Elég!” felkiáltásnak nem dallama van, ez fájdalom, keserűség, tiltakozás, ez az elfojtott indulatok elkeseredett kitörése, nem holmi melódia.

A negyedik sor kicsit érzelgős és közhelyes képe már csak ráadás. Ráadás az is, hogy az egész versszak központja, az „Elég!” felkiáltás végre magához méltó jelentéskörnyezetbe kerülve „szíveket késként vág át”, újra létrehozza a „dallam” és „játszani” kifejezésekkel az előbbi kibékíthetetlen viszonyt. Az utolsó rím hibája, hiszen nőrimre hímrím válaszol, ami nem teljesen tilos, de csak igen körültekintően használható, végérvényesíti a véleményünket.

Bocsásson meg nekem, Éva, de a költészet szent, és ami szent, azt védeni kell. Tisztelem Önt az igyekezetéért, a lelke szépségéért, a költészet iránti igényéért, azért a természetes közvetlenségéért, amivel hozzám fordult, de figyelembe véve a költészet számára legjobb megoldást arra kérem, maradjon meg őszinte hívének az olvasói oldalon.

Minden jót kívánok Önnek,
Lehoczki Károly